

Tekijänoikeusneuvoston lausunto opiskelijoiden ainejärjestön tilaisuuksissa tapahtuvaan videoelokuvien esittämistoimintaan liittyvistä yleisistä tekijänoikeudellista kysymyksistä.

Selostus asiasta

Y on 6.2.1995 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa videoelokuvien esittämistoimintaan liittyvistä kysymyksistä.

Hakija kertoo, että X:n yliopiston kansainvälisen viestinnän laitoksella ollaan aloittamassa videoelokuvien esittämistoimintaa, jonka tarkoituksena olisi kerran kuussa esittää elokuvia ja lyhytfilmejä kaikkialta maailmasta. Elokuvat esitettäisiin videotykillä laitoksen auditoriossa ainoastaan ainejärjestö Z:n jäsenille. Esitykset olisivat ilmaisia.

Hakija tiedustelee, tarvitaanko tämänlaatuisiin esityksiin tekijöiden lupaa ja miten mahdolliset korvausasiat hoidetaan. Hakija toteaa ongelmallisiksi myös mahdollisten lupien ja maksujen osalta muutamats afrikkalaiset, japanilaiset ja kiinalaiset elokuvat, joita ei ole tuotu Suomeen. Miten tällaisten tapausten kanssa tulisi toimia?

Tekijänoikeusneuvoston lausunto

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Elokuvan kansainvälinen suoja

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Esimerkkinä säännöksessä mainitaan elokuvateos. Säännöksessä tarkoitettu elokuvateos voi olla tallennettu esimerkiksi filmille tai videokaseteille; tallentamiseen käytetyllä tekniikalla ei ole säännöksen kannalta merkitystä.

Elokuvateoksen luomiseen osallistuu yleensä useita eri henkilöitä kuten esimerkiksi käsikirjoittaja, ohjaaja ja kuvaaja, joilla kullakin on itsenäinen oikeus elokuvaan. Tekijöillä on oikeuksia elokuvaan sisältyvään yksittäiseen panokseensa, mutta joillekin tekijöille voi syntyä tekijänoikeuksia koko teokseen, kuten esimerkiksi elokuvan ohjaajalle ja käsikirjoittajalle. Elokuvateosta voidaan täten usein pitää tekijänoikeuslain 6 §:ssä tarkoitettuna yhteisteoksena. Elokuvan julkistaminen ja käyttäminen suhteessa ulkopuoliseen edellyttää kaikkien tekijäosapuolien suostumusta. Vaikka tekijänoikeus syntyy aina fyysiselle henkilölle, se voidaan sopimuksin siirtää, esimerkiksi juridiselle henkilölle.

Tekijänoikeuslain 39 §:ssä on elokuvan tuottajan oikeuksia koskeva tulkintolettama. Jollei nimenomaisesti toisin ole sovittu, kirjallisen tai taiteellisen teoksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden saattaa teos yleisön saataviin esittämällä elokuva teatterissa, televisiossa tai muulla tavoin sekä oikeuden varustaa elokuva tekstillä tai uudelleen äänittää sen teksti toisella kielellä. Edellä mainittu ei kuitenkaan koske sävelteosta.

Lain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Elokuvia suojataan myös kansainvälisessä tekijänoikeusjärjestelmässä. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen (SopS 79/86) 2 artiklan mukaisina suojattuina teoksina pidetään elokuvateoksia, joihin rinnastetaan elokuvaamiseen verrattavalla

tavalla ilmaistut teokset. Elokuvia suojataan Bernin sopimuksen mukaan lähtökohtaisesti samoin kuin muitakin sopimuksessa tarkoitettuja teoksia, esimerkiksi kirjallisia teoksia. Suoja on jätetty kansallisessa lainsäädännössä tarkemmin määrättäväksi.

Bernin sopimus rakentuu niin sanotulle kansallisen kohtelun periaatteelle. Tekijä, joka on jonkin sopimusvaltion kansalainen, saa muissa sopimusvaltioissa samat oikeudet kuin näiden maiden laeissa annetaan maan omille kansalaisille. Suomi, Japani ja Kiina ovat kukin liittyneet Bernin sopimukseen, joten japanilaisia ja kiinalaisia elokuvia suojataan Suomessa sopimuksen mukaisesti. Elokuvien suoja-aika on näin ollen Suomen lain mukaisesti 50 vuotta viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Elokuvien esittäminen

Tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädetään niin sanotuista tekijän taloudellista oikeuksista. Ensimmäisen momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tietyin 2 luvussa mainituin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Kolmannen momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Julkisenä esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Julkisen esittämisen käsitettä ei ole tekijänoikeuslaissa tarkemmin määritelty. "Missä raja on vedettävä yleisön ja yksityisen piirin välille, voi kuitenkin käytännössä aiheuttaa vaikeuksia. Yleisesti pätevää määritelmää kummastakaan käsitteestä tuskin voidaan antaa, vaan on jokainen tapaus arvosteltava erikseen elämän yleisten sääntöjen mukaan sekä ratkaisu erimielisyyden sattua jätettävä oikeuskäytännön varaan." (komiteanmietintö 1953:3)

Lähtökohtaisesti esittämistä pidetään julkisena, kun kuulijoita tai katsojia ei ole ennakolta yksilöllisesti määrätty. Oikeuskirjallisuudessa puhutaan tällöin avoimesta piiristä. Sillä seikalla onko julkinen esitys maksullinen tai kuinka monta henkeä tosiasiallisesti on paikalla, ei ole merkitystä.

Esittäminen ei ole yleensä julkista, kun se tapahtuu suljetussa piirissä. Julkisenä ei siten voida pitää esittämistä kodissa, yksityisessä ystäväpiirissä tai yksityisessä seuraelämässä. Oikeuskirjallisuudessa katsotaan kuitenkin, että esittämistä on pidettävä julkisena, vaikka yleisön osallistumisoikeus on ennalta määrätty, jos läsnäolevien määrä saattaa nousta huomattavan suureksi.

Rajanvedon helpottamiseksi on tekijänoikeus lain 2 §:n 3 momentissa erityissäännös, jonka mukaan julkisenä esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Käsitteestä "suurehko" on oikeuskirjallisuudessa katsottu, että 20 hengen piiri ei ole koskaan suurehko, että 50 hengen piiri on aina suurehko ja että 20—50 hengen piirin kohdalla vastauksen antamiseen tarvitaan lisäkriteereitä. (Haarmann, Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan, Hki 1992 s. 97)

Tekijänoikeusneuvosto on ottanut kantaa julkiseen esittämiseen esimerkiksi lausunnoissaan 1986:11, 1986:12, 1987:2 ja 1990:14.

Yhteenveto

Edellä esitetystä käy ilmi, ettei lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin voi antaa yksiselitteisiä vastauksia. Jos videoelokuvien esitykset tapahtuvat ennalta määräämättömälle joukolla taikka jos ainejärjestö Z:n jäsenyys on avoin kaikille aineen opiskelijoille ja läsnäolijoiden määrä saattaa nousta huomattavan suureksi, on esityksiä pidettävä julkisina.

Jos elokuvien esittämisiä pidetään julkisina, Bernin sopimukseen liittyneiden valtioiden kansalaisten tekemien videoelokuvien esittämiseen tarvitaan lupa joko tekijöiltä tai siltä, jolle tietyin

elokuvan esittämisoikeus on siirtynyt. Yleensä elokuvien siirrettävissä olevat oikeudet, kuten esimerkiksi esittämisoikeus, kootaan yksiin käsiin. Käytännön ohjeena tekijänoikeusneuvosto suosittaa, että elokuvaa hankittaessa samalla kertaa selvitetään myös lupa elokuvan julkiseen esittämiseen.

Tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa tarkempien tietojen puuttuessa afrikkalaisten videoelokuvien saamaan suojaan. Tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa puitteissa ota kantaa mahdollisesti suoritettaviin korvauksiin.